

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Складні реформаторські процеси, які відбуваються в Україні, охоплюють низку важливих сфер соціального життя. Це: політика, економіка, соціальна сфери, правова система та ін. В той же час, залишаються важливі напрямки діяльності держави, де такі реформи не мають остаточно визначеного характеру. До таких сфер, поруч з іншими, відноситься і сфера суспільної моральності. Необхідність цього прямо підкреслюють положення ст.3 Конституції України, де закріплено, що честь і гідність, поруч з іншими, вважаються найвищою соціальною цінністю тобто суспільна моральність, яка частина честі та гідності, вважається конституційною цінністю. Однак в умовах перехідного розвитку сучасної української державності найбільш невизначеними є положення цієї сфери, хоча моральні цінності формуються протягом століть, вона привертає до себе увагу багатьох вчених, але сьогодні має кризу в своєму визначенні.

Суспільна моральність, на відміну від індивідуальної моралі, представляє собою сукупність існуючих норм і правил, котрі мають загальне значення і регулюють поведінку людини в суспільстві, в родині, в трудовому колективі, в стосунках з іншими особами. Сус-

пільну моральність можливо вважати системою достатньо сталих уявлень, які існують в суспільстві, підтримуються більшістю населення і торкаються співвідношення суспільних уявлень про добро і зло, про добру поведінку і погану поведінку, суспільне уявлення про зміст понять: честь, справедливість, героїзм та ін. В той же час, індивідуальна мораль, багато в чому спираючись на моральнісні основи суспільства, більш характеризує індивідуальні почуття та погляди людини, її життєві принципи, мотив і цілі поступків тощо. Прийнято вважати, що мораль характеризує міру відповідальності людини над самім собою, як показник того, наскільки конкретна людина є відповідальною за себе, за свої вчинки [1]. Але, не заперечуючи проти такого визначення, потрібно підкреслити, що Індивідуальна мораль багато в чому повинна існувати багато в чому спираючись на моральнісні основи суспільства. Саме тому, і суспільна моральність і індивідуальна мораль, якщо держава бажає мати здорове суспільство, повинна бути в полі зору державних заходів. Звичайно, такий підхід не потребує повернення до існування державної ідеології, або жорсткої державної цензури, або інших заходів які безпосередньо визначають суспільні та індивідуальні цінності, формують людські типи, наслідування яким виноситься на загальнодержавний рівень.

В той же час не звертати увагу на ці інститути, може мати достатньо плачевні наслідки, тим більш що порожнечу в цій сфері достатньо швидко займають інші органи, організації, окремі люди, які починають там активно працювати, причому достатньо часто вносячи туди ідеї, які, може і не є прямо ворожими, але які не завжди погоджуються з тими цінностями, які намагається проголосити суспільство та закріпити держава. Все це потребує постійної уваги з боку держави над станом та розвитком суспільної моральності та індивідуальної моралі в суспільстві. Для цього, з нашої точки зору, є декілька необхідних заходів. Одним з таких напрямків – це напрямок пов'язаний з застосуванням заходів соціального контролю, одним з обов'язкових видів якого, є право [2].

Саме право відіграє основну ролі у житті суспільства, оскільки саме воно регулює найважливіші суспільні відносини. Регулює право такі відносини і в сфері суспільної моральності. Регулюючи відносини у цій сфері, право і охороняє їх від найбільш суспільно небезпечних посягань, встановлюючи за вчинення таких діянь кримінальну відповідальність. Це показує, що держава намагається здійснювати контроль за суспільною моральністю і завдяки кримінально-правовим заходам. Тут є свої проблемні питання, які пов'язані з визначенням поняття та системи таких злочинів, формуванням окремих кримінально-правових норм, в яких передбачається відповідальність за такі злочини, кваліфікації суспільно небезпечних діянь і т.ін. Вони отримують частково вирішення при проведенні наукових досліджень [3], але аналіз цієї складної проблематики потрібно продовжувати.

В зв'язку з тим, що процеси, які відбуваються у суспільній моральній, є не тільки швидкими, а й такими, що впливають на її розвиток, кримінально-правовій охороні може підлягати декілька аспектів. Зосередим свою увагу на одному, спробі виділення загального комплексу заходів, які повинні забезпечувати якісну кримінально-правову охорону суспільної моральності.

Звернення до зарубіжного досвіду показує, що в загальному плані можливо виділити три основні моделі кримінально-правового впливу на злочині проти суспільної моральності. Це, ліберальна модель впливу, помірковано-репресивна та жорстко-репресивна моделі. Для ліберальної моделі характерні наступні ознаки: а) декриміналізація окремих діянь, пов'язаних з посягання на суспільну моральність; б) більш м'які санкції передбачені за такі злочини; в) зосередження основної уваги на встановлення кримінальної відповідальності на організованих проявах таких злочинах. Помірковано-репресивна модель, враховуючи специфіку цих діянь, більш концентрує свою увагу на не тільки на діяннях, а й на ознаках суб'єкта, в основному на характеристики суб'єктивної сторони таких діянь. Жорстко-репресивна модель протидії злочинним діям вважає,

що кримінальне право є основним засобом державного впливу на злочинність і саме тому практично усі діяння, які порушують суспільну моральність вважаються злочинними. Такій підхід багато в чому визначається особливістю політичного режиму в кожній такій країні, її правовою системою та засадами, які відводяться кримінальному праву.

Розуміючи, що в умовах сучасного розвитку суспільна моральність набуває підвищеної уваги, потрібно, на нашу думку, звернути на цю сферу. Почати це потрібно з загальної систематизації злочинів проти суспільної моральності, які існують сьогодні у діючому Кримінальному кодексі України.

Традиційно вважається, що всі такі злочини зібрані у розділі XII «Злочини проти громадського порядку та моральності» України і саме у такому вигляді вони викладаються в навчальному процесі. [4, с. 309-320]. Але, на нашу думку, не тільки ці злочини посягають на суспільну моральність. Є група злочинів, які опосередковано посягають на цю сферу, є злочини, які побічно посягають на суспільну моральність. Раніше, коли відношення до формування суспільної моральності було більш державно-організованим, і в кримінальному праві існували дослідження, які намагалися встановити зв'язок між мораллю і кримінальним правом [5]. Зараз з цим є певні прогалини, але необхідно враховувати, що не тільки суспільна моральність впливає на положення кримінального права. Кримінальне право, враховуючи свій предмет, і само може достатньо реально впливати на суспільну моральність, показуючи що можливо, а що визнається кримінально-караним. Тому діяльність, яка передбачає кримінально-правовий вплив на злочини проти суспільної моральності потребують розробці певної програми, пов'язаної з її розвитком, в якому кримінальне право повинно займати своє місце, що дасть змогу здійснювати кримінально-правову охорону проголошеним цінностям суспільної моральності більш продуманою, включеною в загальнодержавну програму розвитку та охорони суспільної моральності.

Література:

1. Сущность морали [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bestmology.ru/blog/warrior/moral01.htm>. – Назва з екрана.
2. Соціальний контроль. Його види та функції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12560607/sotsiologiya/sotsialniy_kontrol_yogo_vidi_funktsiyi). – Назва з екрана.
3. Кучанська Л. С. Поняття та система злочинів проти моральності у кримінальному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Л. С. Кучанська. – К., 2007. – 20 с.
4. Киричко В. М. Унікальний посібник з кримінального права України / В. М. Киричко. – Х.: Право, 2015. – 1088 с.
5. Кузнецова Н. Ф. Уголовное право и мораль / Н. Ф. Кузнецова. – М.: Издательство МГУ, 1967. – 178 с.